

Pszichológiai játszma-e a háború? - Reflexiók Tudor, Keith (2023): War: A Transaction Group Analysis (Háború: Egy tranzakcionális csoportanalízis) cikkére – 2023.11.02. – Lovas Szabolcs

Azt gondolom, hogy emberek fejlesztésével foglalkozó szakemberként a világ történéseire való reflektálás elengedhetetlen és nagyon fontos feladat, hiszen mind saját magunkra, mind ügyfeleinkre minden, ami körülvesz minket, hatással van.

Magyarországon (és más háborús területek szomszédságában lévő országokban) számunkra most ez talán még fontosabb, mint a háborúk forrásától távolabb eső országokban. E miatt is nagyon kíváncsi és izgatott lettem Tudor cikkére, mivel arról szól, hogy hogyan érthetjük meg a háborúkat a tranzakcióanalitikus elméleteken keresztül, ha lehetséges ez egyáltalán... Arra is rájöttem, hogy azért is foglalkoztatott ennyire ez a téma, mert a sorskönyvemben szerepel a dédnagymamám hatása, aki gyermekkoromtól kezdve velünk élt, és aki sokat beszélt nekem arról, mennyire megrémült a 2. világháború miatt amikor ő volt kisgyermek.

Tudor szerint egy háború alatt az emberek sorskönyvében két fő hiedelem él: „nincs elég” és „veszítünk, ha osztozunk”. Ez vezet a felhalmozó magatartáshoz. Nem adunk másoknak semmit, és arra törekszünk, hogy mi magunk többet és többet kapjunk. Tudor szerint egy olyan rendszer, amelyben sok ilyen hiedelemmel rendelkező ember él, háborúvá fajulhat, amelynek funkciója a fenyegetettség csökkentése mások ellopásával, rabszolgasorba taszításával és megölésével. Azonban én nem gondolom, hogy ez önmagában háborút eredményezne, mivel ahhoz arra van szükség, hogy rengeteg azonos meggyőződésű ember legyen egy helyen. A háborút pedig leggyakrabban senki sem szeretné, csak az az egy ember, aki elindította azt. Tehát a sorskönyvekre visszavezetni a háborút csak akkor lehetséges, ha egy helyen nagyon sok olyan ember van, akiknek a sorskönyvének ez a meghatározó vonása, ráadásul ez olyan erős, hogy végül szélsőséges viselkedéshez vezet. Fontos gondolunk arra, hogy az emberek sorskönyve leggyakrabban különböző dolgokon alapszik. Ráadásul mindig lesznek olyan emberek egy háborúnak kitett országban, akik amiatt sodródnak bele, mert egyszerűen csak ott vannak, az a szülőhazájuk. Nem azért, mert a sorskönyvük része lenne az említett hiedelem, hanem csupán azért, mert oda születtek.

Tudor ezt követően bemutatja, hogy a csoportstruktúra modell (Berne, 1963) hogyan írja le a háború dinamikáját. A modell szerint minden csoportnak van egy elsődleges külső határa. Ennek feladata a környezet és a tagság elválasztása. Erre szüksége van a csoportoknak, mert világosnak kell lennie, hogy ki tartozik a csoporthoz és ki nem. Ez az identitásunk egyik tényezőjeként is funkcionál.

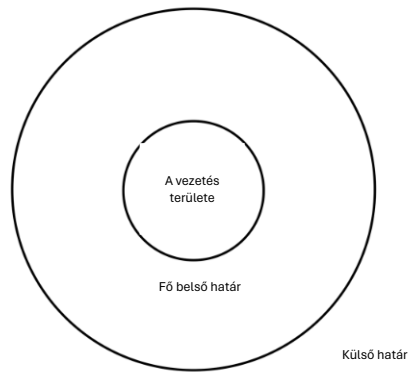

Figure 1. The Major Group Structure (adapted from Berne, 1963, p. 34).

A csoportnak e mellett van legalább egy fő belső határa, tehát a belső szerkezetében is tagolódik. A belső határ választja el a vezetőket a tagságtól. A csoport tekintélyét egyrészt a vezető, másrészt a csoportot létrehozó és működtető alapszabályok képviselik.

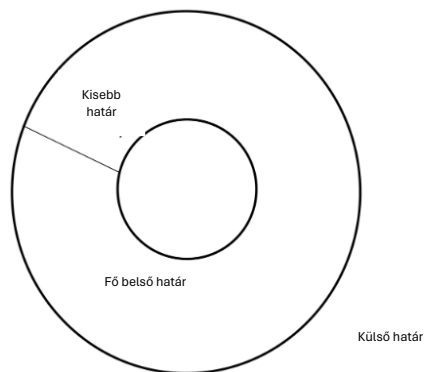

Figure 2. A Complex Group Simplified (adapted from Berne, 1963, p. 79).

Léteznek másodlagos belső határok is: ezek a tagság különálló csoportjai egymástól. Ezek lehetnek formális és informálisak, például fiatalok és idősek, vagy egy cégben a marketing, HR, értékesítés, egy államban a megyék, városok stb.

Háborúk szempontjából értelmezésem szerint a modell egy olyan nemzetet szimbolizálhat, ahol a külső határ, például a part vagy az országhatár elválasztja az országot a világ többi részétől, míg a központi hatalom az államon belüli speciális területen belül helyezkedik el. A modell nagyon érzékletesen mutatja meg, hogy mi történik, ha valaki a külső határon túljutva be akar törni a fő belső határon, mivel tudjuk, hogy háború esetén néha ez a támadó célja. Néha csak a külső határon keresztül jutva akarnak hozzáférni a csoporthoz, ami már önmagában nagyon nagy problémákat okozhat. Egy példa erre, amit Putyin tette a Donenyckkel 2014-ben. Bár nem sértették meg a fő belső határt, így is komoly problémákat okoztak az ukrán államnak. Ezek átgondolása hasznos lehet szakemberként, főképp interkulturális környezetben dolgozva, hogy megértsük, min mennek keresztül ügyfeleink.

A környezet, amelyben élünk, nagy mértékben befolyásolja viselkedésünket. Például az orosz-ukrán háború miatt rengeteg orosz és ukrán bevándorló érkezik Magyarországra. Ha idejönnek, talán egyetemre mennek, vagy elkezdnek dolgozni valahol. De ha ugyanaz a személy a saját államában marad, lehet, hogy megkapja a katonai besorozást, háborúba indul, és esetleg megöl másokat vagy meghal. Azt gondolom, hogy ez nem a sorskönyvük miatt alakul így, hanem a kontextus miatt amiben vannak! TA szakemberként mindig tisztában kell lennünk azzal, hogy nem tudunk mindent sorskönyvvel magyarázni, még akkor sem, ha sokan a mai napig erre tesznek kísérletet a TA szakemberek közül. Mindig gondolnunk kell arra, hogy milyen kontextusba elemezzük magunkat és az ügyfeleinket. Szakmai szerepkörünkben végzett gyakorlatunk során fontos, hogy végiggondoljuk: például mikor egy tréning résztvevője panaszkodik valamire a munkahelyén, az vele kapcsolatos, vagy van valami a szervezeti kultúrában, ami miatt így viselkedik. Úgy gondolom, hogy ennek átgondolása segíthet jobban megtervezni beavatkozásainkat.

Egyszer egy kommunikációs tréninget vezettem egy bank munkatársai számára, amelyen egy résztvevő sok adminisztratív és adatkezelési kritikát fogalmazott meg. Évek óta ment ez a tréning sorozat, azonban ez volt az első alkalom, hogy ez történt. Vajon azért, mert ez a kurzus az orosz-ukrán háború kezdetekor futott, amikor az emberek biztonság iránti igénye felerősödik? Bár lehetett csupán az egyén saját Légy tökéletes drivere is, vagy az a folyamat, ahogy a banki szervezetek a csalás elkerülése érdekében gyanakvást ébresztenek a munkatársaikban.

Visszatérve az elméleti gondolatokhoz. Bár a cikkben olvashatjuk a Berne-i idézetet (1968, 50. o.): „A játék és a játszma lehetséges komolysága és esetleges súlyos következményei jól ismertek az antropológusok előtt. ... a legrosszabb természetesen a „háború”. Berne állítását kritikával látom el, mert egy játszma pszichológiai szinten zajlik és nem fizikain, a háborúban pedig fizikai áldozat, üldöző és megmentő van (pl. egészségügyi szervek). Tehát ezek már nem csak pszichológiai szerepek, hanem fizikai viselkedések egy háborúban.

Ezek alapján arra a következtetésre juttam, hogy nem jelenthetjük ki, hogy a háború egy pszichológiai játszma. Ehelyett arra kell gondolnunk, hogy vannak pszichológiai komponensek a háború kitörése előtt (például játszmák és a polgárok sorskönyvei), de nem csak azok, mert vannak ökológiai, gazdasági, társadalmi és kulturális tényezők is! A TA közösségben időnként azt a látszatot keltik, hogy mindent meg lehet magyarázni pszichológiai elméletekkel. Ma már látjuk, hogy nem igaz pl. a driverek sem csak a szülői üzenetek miatt alakulnak ki, hanem egy része valószínűleg biológiai örökségünk. A pszichológiai összetevők ismerete csupán abban segít, hogy szakemberként jobban megértsük reakcióinkat és jobban segítsenek ügyfeleinknek is megérteni a sajátjaikat. Azonban onnantól kezdve, hogy egy téma már nem pszichológiai szinten van, hanem fizikaivá válik, mint egy a háború esetében is, azt gondolom, hogy már nem pszichológiai játszmaról beszélünk. Ezek alapján nem állíthatjuk azt sem, hogy a TA vagy a TA szakemberek képesek lennének megállítani a háborúkat, még akkor sem, ha egyre többet cikkeznek erről a témáról a szakirodalomban, ezt a látszatot keltve.

Irodalomjegyzék

Berne e. (1963). The structure and dynamics of organizations and groups. Ballantine Books

Berne, e. (1968). Games people play: The psychology of human relationships. Grove Press. (Original work published 1964)

Tudor, Keith (2023): War: A Transactional Group Analysis, *Transactional Analysis Journal*, Volume 53, Issue 4